

Natuur in de netwerkstad

Wanneer we Nederland als een stedelijk veld beschouwen, kunnen wij daarin twee verschillende netwerken onderscheiden. Enerzijds bestaat het rode, hoogdynamische, stedelijke netwerk, anderzijds bestaat het groene, laagdynamische, ecologische netwerk. Het rode netwerk wordt gevormd door de infrastructuur waarlangs mensen, goederen en informatie zich verplaatsen. Op de knooppunten van deze infrastructuur ontwikkelen zich hoogdynamische centra van handel, economie en cultuur. Het groene netwerk bestaat uit natuurgebieden en de verbindingen daartussen. Deze verbindingen zijn voor een groot deel gekoppeld aan watersystemen en met name aan de grote rivieren. In de uiterwaarden is ruimte voor laagdynamische functies als natuurontwikkeling en recreatie.

Het groene en het rode netwerk zijn nevengeschied en bestaan naast elkaar. Wanneer het rode en het groene netwerk elkaar kruisen worden er voorzieningen getroffen zoals ecoducten en faunapassages, zodat ze elkaar niet in de weg zitten. Het euvel van de Rotterdamse Havens is dat de twee netwerken elkaar hier overlappen. De Nieuwe Maas maakt als rivier deel uit van het groene netwerk, maar als haven is het een cruciaal onderdeel van het rode netwerk. De monding van de Maas zou van nature een rivierdelta zijn met oobossen, uitgestrekte rietvelden en bloemrijke ruigtes. In werkelijkheid is het echter een goot van beton en basalt; een ecologische woestijn. Is het mogelijk om het groene en het rode netwerk in de Rotterdamse havens enigszins te integreren?

Natuur voor industrie.

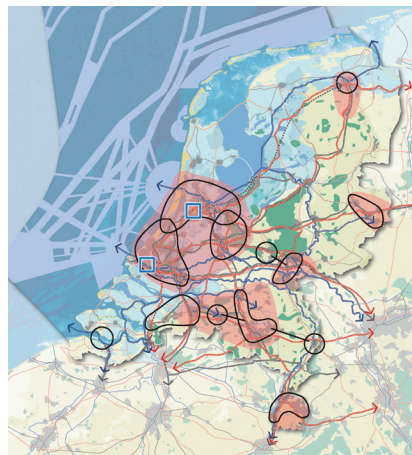
Nou staan ontwikkelaars en exploitanten van havengebieden doorgaans niet te springen om natuurontwikkeling: Stel dat er een korenwolf, rugstreepd of zeggekorfslak je terrein opkruipt. Europese natuurwetgeving maakt verdere ontwikkeling van je bedrijf dan onmogelijk. Daarom wordt er vaak doormiddel van een strikt maairegime voorkomen dat er zich in het gebied bijzondere flora en fauna vestigen. Om natuurontwikkeling in het havengebied mogelijk te maken, moet ervoor gezorgd worden dat de natuur niet als een bedreiging wordt gezien. De natuur moet zich op flexibele wijze voegen naar de economische ontwikkelingen in het havengebied. De natuur zou eigenlijk verplaatsbaar moeten zijn.

Flexpark

Het flexpark bestaat uit drijvende onderdelen waarop de natuur zich ongestoord kan ontwikkelen. Het park kan aanmeren in havens die wachten op herontwikkeling, zoals het RDM terrein. De tijdelijke gebruikers van het terrein profiteren van de groene oase, terwijl de natuur ongestoord kan groeien en bloeien. Wanneer het gebied herontwikkeld wordt, kan het flexpark versleept worden naar de volgende locatie, zonder dat de natuur verstoord wordt.

Het groene netwerk

Het rode netwerk

Bouwstenen

Het flexpark is opgebouwd uit drijvende elementen van 15x45 meter. Er zijn 6 verschillende bouwstenen waar naar eigen inzicht een park uit kan worden samengesteld. De eerste bouwsteen is het bomenplein dat dient als openbare ruimte van het park. Mensen kunnen hier een ommetje maken, voetballen of lunchen. De tweede bouwsteen is een steiger waar de waterbus kan aanmeren. De derde bouwsteen is een weide waarop men kan zonnen, picknicken of spelen. De laatste drie bouwstenen hebben een natuurfunctie. Ze zijn afgeleid van ecotopen die van nature langs een rivier thuishoren; een rietland, een bloemrijk grasland en een griend.

RDM-Flexpark

In de dokhaven van het RDM terrein is uit 27 bouwstenen een park samengesteld waar de tijdelijke gebruikers van het terrein en de bewoners van Heijplaat kunnen recreëren. Het is een groene oase met een hoge natuurwaarde. Het park is verdeeld in drie clusters. De eerste cluster ligt in de zuidwesthoek van de dokhaven. Hier bevinden zich de kantoren en de school, waardoor dit het meest levendige deel van het plangebied is. Daarom bestaat deze cluster voor een groot deel uit bomenplein. Pauzerende studenten kunnen hier rondhangen en lunchende werknemers kunnen de benen strekken. Dit is ook de plek waar de waterbus aanmeert. De tweede cluster drijft midden in de dokhaven en heeft een natuurfunctie. Deze cluster is niet toegankelijk, zodat het echt een plek is waar flora en fauna ongestoord hun gang kunnen gaan. De derde cluster ligt aan het uiteinde van de pier. Hier vindt men weides om te zonnen, picknicken of spelen. Vanaf de weides is een mooi uitzicht op de Nieuwe Maas en de grote zeeschepen die voorbijvaren.

Flora en fauna

Dankzij het verplaatsbare park is natuurontwikkeling in de Nieuwe Maas mogelijk. De begroeide pontons zullen de biodiversiteit in het havengebied sterk verhogen. Op het bloemrijk grasland kan zich een vegetatie ontwikkelen met soorten als glanshaver, margriet en veldlathyrus. Op de bloeiende kruiden komen verschillende vlinders, bijen en hommels af. Het rietland herbergt soorten als gele iis, lisdodde en moerasvergeetmenietje. Er broeden onder andere fuut, dodaars en karekiet. Het griend bestaat uit wilgenhakhout. Elke vier jaar worden de stammen afgezet. Dit voorkomt dat de bomen te zwaar worden voor de drijvende elementen. Tussen de wilgen groeien poelruit, moerasstrepzaad en springzaad. In oudere grienden zijn varens en korstmossen te vinden. In het griend broeden diverse zangvogels zoals fitis, bosrietzanger en boompieper.

Details

Het flexpark is verbonden met de kade doormiddel van een flexibele loopplank. Deze loopplank is stevig aan de kade bevestigd en staat op de ponton op wieltjes, zodat de getijdenbeweging kan worden opgevangen. De pontons worden aan elkaar vastgemaakt met trossen en meerringen. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande meerpalen om het park op zijn plaats te houden.

De beplanting van het flexpark staat in contact met het rivierwater. Daarom variëren de verschillende bouwstenen in hoogte; riet heeft immers meer water nodig dan een berk. Het substraat is gemengd met tempex om het gewicht ervan te beperken.

De vormtaal en het materiaalgebruik refereren aan het industriële havengebied. De pontons zijn gemaakt van hol beton, afgewerkt met staal. De vormen en maatverhoudingen zijn afgeleid van zeecontainers. Het feit dat het park in onderdelen verplaatst kan worden kan ook als verwijzing naar de logistieke functie van het havengebied gezien worden.

Natuur en economie

Een grote vraag bij de legitimering van natuurontwikkeling is vaak: Wat levert het op? Waarom zouden we investeren in iets waar geen winst uit voortvloeit? Over de intrinsieke waarde van de natuur kan van mening verschild worden, maar er zijn verschillende wetenschappelijke studies waaruit blijkt dat natuur op indirecte wijze weldegelijk economische winst oplevert. Ten eerste is groen goed voor de gezondheid en de arbeidsproductiviteit van mensen. Aanwezigheid van groen heeft een positief effect op het herstel van stress en een gunstige invloed op concentratie en zelfdiscipline. Ten tweede kan een groene omgeving de waarde van onroerend goed met 12% verhogen. Ten derde verlaagt groen het fijnstofgehalte in de lucht, wat misschien wel noodzakelijk zal blijken te zijn om in de toekomst woningbouw in het havengebied mogelijk te maken.

Het Flexpark is weliswaar een tijdelijke voorziening in de Dokhaven, maar het feit dat de pontons verplaatst kunnen worden om ergens anders een park te creëren maakt de investering meer dan de moeite waard.

Bronnen

Woestenburg, M, Buijs, A, Timmermans, W, *Wie is er bang voor de stad? Essays over ruimtelijke ordening, natuur en verstedelijking*, Uitgeverij Blauwdruk, Wageningen, 2003

Beije, H.M, Higler, L.W.G, e.a, *Bos- en Natuurbeheer in Nederland deel 1, Levensgemeenschappen*, Backhuys Publishers, Leiden, 1994

Held, J.J. den, *Beknopt overzicht van de Nederlandse plantengemeenschappen*, Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht, 1997

www2.vrom.nl/notaruimte/

www.rlg.nl/adviezen/056/056_1/056a_2_1.html

